

การช่วยค้นหาตัวเล่มหนังสือบนชั้นด้วยระบบระบุตำแหน่ง
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Book Location Specification System in the Central Library,
Srinakharinwirot University

ทรงยศ ชันบุตรศรี, สนธิชัย คำมณีจันทร์

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
songyot@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การให้บริการตัวเล่มหนังสือแบบเปิดในสำนักหอสมุดกลางทำให้ผู้ใช้สามารถหยิบตัวเล่มหนังสือตามที่ต้องการผ่านการสืบค้นบนหน้าจอ OPAC อย่างไรก็ตาม มีผู้ใช้จำนวนหนึ่งที่ไม่คุ้นชินกับการไปหยิบตัวเล่มบนชั้นจากเลขหมู่ที่ได้มา ผลงานนี้จึงเป็นการพัฒนาระบบช่วยผู้ใช้ค้นหาตัวเล่มหนังสือบนชั้นด้วยระบบระบุตำแหน่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครื่องมือช่วยการค้นหาตัวเล่มหนังสือบนชั้นที่ผู้ใช้ต้องการ โดยกำหนดกลุ่มเลขหมู่สำหรับการทดลองระบบ และข้อมูลที่ระบุตำแหน่งตัวเล่มบนชั้นจะปรากฏบนหน้าจอผลการสืบค้น จากนั้นให้ผู้ใช้สืบค้นและไปหาตัวเล่มที่ชั้น ซึ่งผลการทดลองพบว่าผู้ใช้สามารถหาตัวเล่มที่ต้องการบนชั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว สามารถพัฒนาและขยายผลได้ต่อไป

คำสำคัญ: การค้นหาหนังสือบนชั้น, ระบบระบุตำแหน่ง

ABSTRACT

Many users in the Central Library can search and access books on the shelf they need through OPAC. Nevertheless, some of them are not able to access books on the shelf by themselves. This trial project is developed aiming at assisting users to access books on the shelf as needed. The group of book classification is selected and processed to appear on the OPAC when they are searched. According to the COVID 19 pandemic, the library staff are selected as the users. The finding reveals that they can access books as specified on OPAC as easy and precise and could be further developed.

Keyword: Book Location, Specification System

บทนำ

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดช่องทางให้ผู้ใช้บริการสามารถส่งข้อร้องเรียนได้หลายช่องทาง ได้แก่ กล้องรับฟังความคิดเห็น หน้าเว็บไซต์ห้องสมุด ร้องเรียนผ่านไลน์และอีเมล เป็นต้น ซึ่งข้อร้องเรียนที่ได้รับมานั้นจะถูกส่งต่อให้ผู้รับผิดชอบดำเนินการแก้ไข ที่ผ่านมาพบว่า ข้อร้องเรียนของผู้ใช้บริการที่สำคัญเรื่องหนึ่งคือ ผู้ใช้บริการไม่พบหนังสือตามเลขหมู่ที่แจ้งไว้ ไม่เข้าใจวิธีการจัดเรียงหนังสือบนชั้น หรือหนังสือที่จัดเรียงไม่รู้เรื่อง ไม่เป็นหมวดหมู่ ในเว็บขึ้นว่ามี แต่ที่ชั้นไม่มี ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากผู้ให้บริการไม่คุ้นเคยกับสถานที่จัดเก็บหนังสือ หรือเป็นผู้ใช้ใหม่ที่เพิ่งเข้ามาใช้ห้องสมุดและไม่ทราบวิธีการจัดเรียงหนังสือบนชั้น จึงส่งผลทำให้ผู้ให้บริการไม่สามารถเข้าถึงตัวเล่มหนังสือตามที่ต้องการได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บหนังสือชั้นชั้น มีความเข้าใจปัญหาและเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาค้นหาหนังสือบนชั้นไม่พบ จึงได้ร่วมกับฝ่ายเทคโนโลยีห้องสมุดพัฒนาวิธีช่วยค้นหาหนังสือบนชั้นโดยใช้ระบบระบุตำแหน่ง ซึ่งเป็นระบบที่ระบุตำแหน่งของหนังสือให้ตรงกับตำแหน่งที่ผู้ให้บริการสามารถหาได้ง่าย โดยข้อมูลที่ผู้ให้บริการเห็นบนเว็บไซต์ห้องสมุด เป็นข้อมูลบอกตำแหน่งของหนังสือว่าอยู่ชั้นที่เท่าไรของตึก อยู่ในลือคอะไรของชั้นหนังสือ ทำให้ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องไปค้นหาตามเลขหมู่หนังสือ (call number)

วัตถุประสงค์

1. พัฒนารูปแบบช่วยค้นหาหนังสือบนชั้นโดยใช้ระบบระบุตำแหน่ง (Shelf Information)
2. เพื่อสร้างเครื่องมือช่วยการค้นหาตัวเล่มหนังสือบนชั้นที่ผู้ใช้ต้องการ

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ

แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ปรึกษารองผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบระบุตำแหน่ง และการแจ้งตำแหน่งชั้นหนังสือลงในระบบสืบค้นทรัพยากรห้องสมุด (PRIMO)

2. วางแผนดำเนินงาน โดยเลือกหนังสือที่จะทดลองคือ หนังสือภาษาไทยหมวด 300 เลขหมู่ย่อยระหว่าง 300 ก - 306 ส113

3. ประสานงานกับฝ่ายเทคโนโลยีห้องสมุด เพื่อนำข้อมูลไปใส่ในฐานข้อมูล My SQL ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่ดูแลโดยฝ่ายเทคโนโลยีห้องสมุด และเมื่อมีหนังสือเล่มใหม่เข้ามาหรือมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งวางหนังสือ ผู้ดูแลชั้นจะเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงข้อมูล โดยทำผ่านระบบบริหารจัดการที่ทางฝ่ายเทคโนโลยีห้องสมุดจัดทำให้ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 1) ชั้น (Floor) หมายถึง ชั้นของอาคาร เช่น ชั้น 4 ชั้น 5 ชั้น 6 เป็นต้น
- 2) ตู้ หมายถึง หมายเลขของตู้หนังสือในแต่ละชั้น เช่น ตู้ที่ 1 ตู้ที่ 2 เป็นต้น
- 3) ด้าน หมายถึง ด้านของตู้หนังสือ เช่น ด้าน A (ฝั่งด้านขวาของตู้หนังสือ) ด้าน B (ฝั่งด้านซ้ายของตู้หนังสือ)

- 4) ลีต หมายถึง ลีตของตู้หนังสือ โดยในแต่ละด้านจะแบ่งออกเป็น 10 ลีต เช่น ลีตที่ 1 ลีตที่ 2 เป็นต้น
- 5) ชั้นของตู้ หมายถึง ลำดับชั้นของตู้หนังสือ โดยแต่ละลียตประกอบด้วยชั้นทั้งหมด 7 ชั้น เช่น ชั้นที่ 1 ของตู้ ชั้นที่ 2 ของตู้ เป็นต้น
- 6) ภาษา หมายถึง ภาษาของหนังสือที่จัดเก็บบนตู้ เช่น TH หมายถึง หนังสือภาษาไทย หรือ EN หมายถึง หนังสือภาษาอังกฤษ
- 7) คอลเล็กชัน หมายถึง ประเภทของหนังสือ เช่น ทัวไป อ่างอิง นวนิยาย หนังสือเด็ก หองกุหลาบมัลลิกะมาต หองขจร สุขพานิช เป็นต้น
- 8) เลขเรียกหนังสือน้อยที่สุด หมายถึง เลขเรียกหนังสือที่มีค่าต่ำสุดในชั้น เช่น 300 ก เป็นต้น
- 9) เลขเรียกหนังสือมากที่สุด หมายถึง เลขเรียกหนังสือที่มีค่าสูงสุดในชั้นเช่น 300 ส113 เป็นต้น

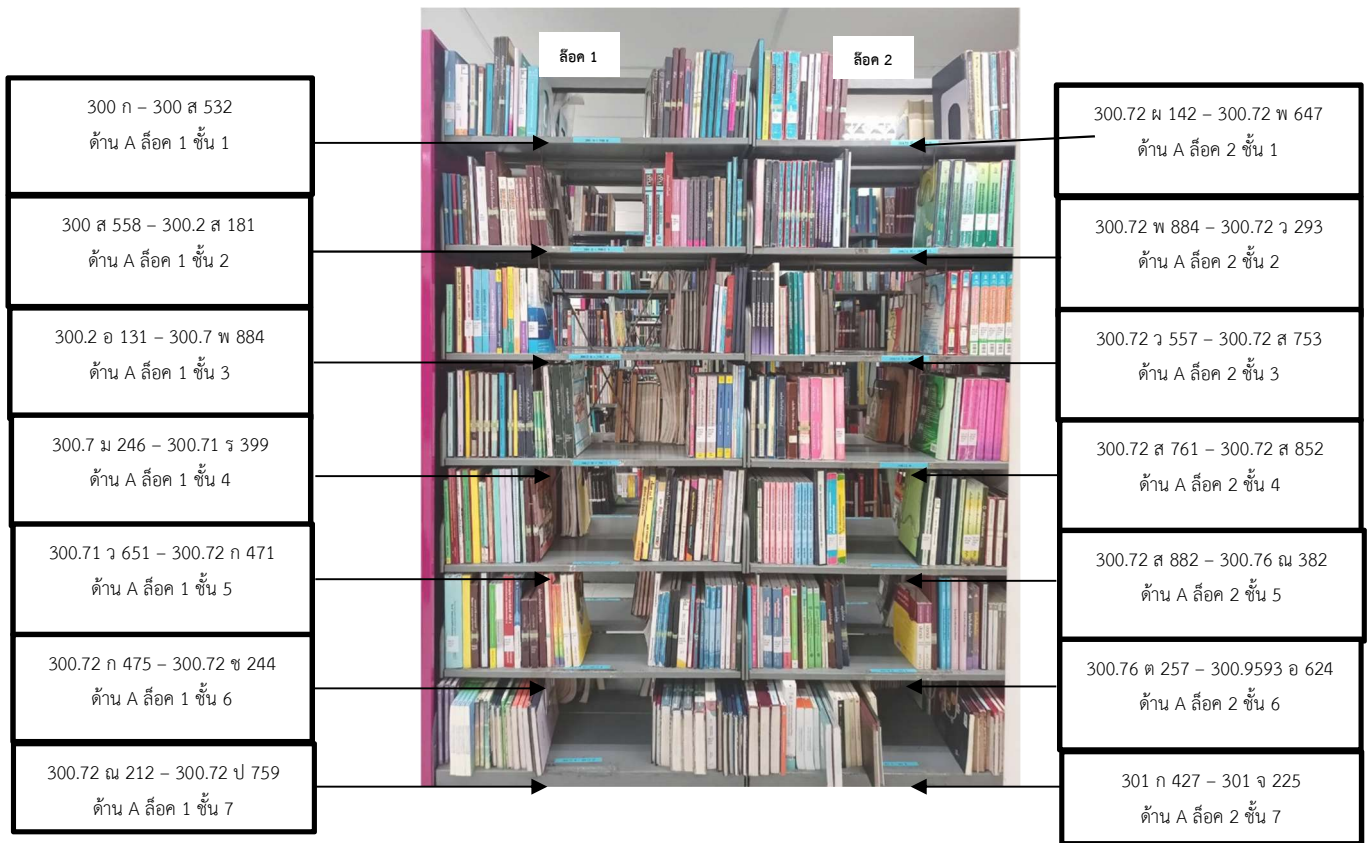
ตารางที่ 1 ตารางแสดงการบันทึกข้อมูล

ชั้น	ตู้	ด้าน	ลียต	ชั้นของตู้	ภาษา	คอลเล็กชัน	เลขเรียกหนังสือ น้อยที่สุด	เลขเรียกหนังสือ มากที่สุด
5	1	A	1	3	TH	ทัวไป	300 ม 173	301.41 ส 246

4. บันทึกข้อมูลเลขหมู่หนังสือลงใน Google Sheets โดยใช้ข้อมูลเลขหมู่หนังสือของแต่ละลียต แต่ละชั้น เช่น ด้าน A ลียตที่ 1 ชั้นที่ 1 ประกอบด้วยหนังสือที่เริ่มต้นด้วยเลขหมู่ 300 ก – 300 ส 532

ภาพที่ 1. การแสดงตัวอย่างด้านหน้าตู้หนังสือ

ภาพที่ 2. ภาพตัวอย่างการแสดงผลที่ตู้หนังสือ

5. การเรียกใช้ข้อมูลระบบระบุตำแหน่ง ซึ่งจะแสดงผลผ่านเว็บเบราว์เซอร์ โดยการรับค่าเลขเรียกหนังสือจากระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ (PRIMO) ผ่านทาง URL หลังจากนั้นจะนำเลขเรียกหนังสือที่ได้รับไปตรวจสอบกับฐานข้อมูล My SQL และแสดงตำแหน่งของหนังสือที่ต้องการ
6. จัดทำป้ายบ่งชี้ระบุตำแหน่งแต่ละชั้นตามล๊อคที่ตัวเล่มหนังสือนั้นวางอยู่

ขั้นตอนการใช้งาน

บุคลากรห้องสมุด จำนวน 10 คน ทดลองสืบค้นหนังสือในเลขหมู่ 300 ก – 306 ส113 โดยให้ค้นหาหนังสือที่มีให้บริการในช่วงเลขหมู่ดังกล่าว คนละ 1-3 เล่ม และให้จดบันทึกผลลัพธ์ที่ได้ลงในแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ และไปค้นหาหนังสือตามข้อมูลที่ได้

ขั้นประเมินผล

หลังจากทดลองสืบค้นแล้ว บุคลากรห้องสมุดจะเป็นผู้ประเมินผลการใช้งานระบบ โดยให้ตอบคำถามจำนวน 4 ข้อ ดังนี้

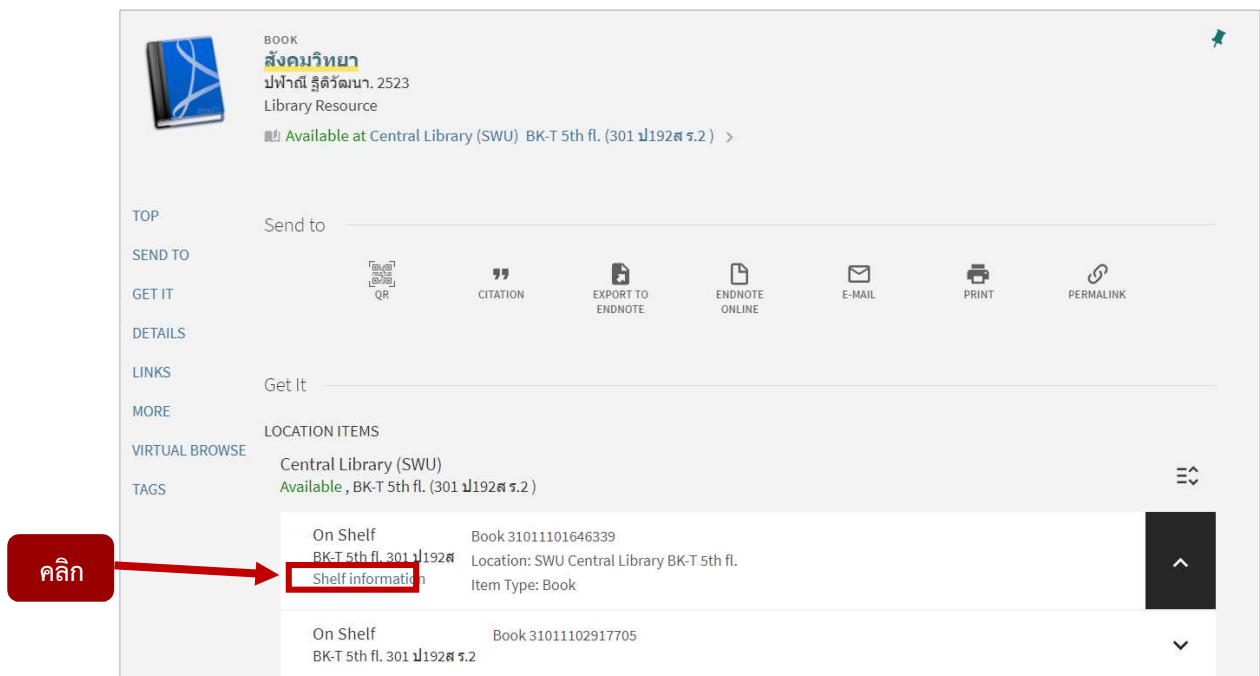
1. ท่านพบหนังสืออยู่บนชั้นถูกต้องตรงกับที่ระบบแจ้งไว้

2. ท่านเห็นด้วยว่าระบบระบุตำแหน่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการค้นหาหนังสือได้อย่างสะดวก รวดเร็วและแม่นยำ
3. ท่านเห็นด้วยว่าสมควรขยายผลการใช้ระบบนี้ต่อไปยังเลขหมู่อื่น
4. ท่านมีความพึงพอใจที่มีต่อการสืบค้นหนังสือบนชั้นด้วยระบบระบุตำแหน่งในระดับใด

ผลการดำเนินการ และการอภิปรายผล

กล่าวได้ว่า การพัฒนาเครื่องมือเพื่อช่วยในการค้นหาหนังสือบนชั้นโดยใช้ระบบระบุตำแหน่ง (Shelf Information) สามารถช่วยผู้ใช้บริการค้นหาตัวเล่มหนังสือตามที่ต้องการได้จริง ซึ่งอาจเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับห้องสมุดในการนำไปปรับ ใช้ได้โดยไม่จำเป็นต้องค้นหาตามเลขหมู่หนังสือ (call number) ตามที่เคยปฏิบัติกันมา และหากจะมีการนำไปปรับใช้จริง จะต้องมีการเตรียมการที่ชั้นหนังสือด้วย เช่น การติดป้ายชั้น (Floor) ตู้ด้าน เป็นต้น รวมถึงกรณีที่ได้รับหนังสือใหม่ออกให้บริการ ต้องมีการตรวจสอบว่า หนังสือเล่มนั้นอยู่ในช่วงชั้นเลขหมู่ที่กำหนดไว้ และจะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อมูลในฐานข้อมูล My SQL ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

นอกจากนี้ เมื่อประเมินความพึงพอใจของบุคลากรห้องสมุดจำนวน 10 คน ที่มีต่อการใช้งานระบบระบุตำแหน่ง พบว่า บุคลากรห้องสมุดมีความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 2.90) โดยมีรายละเอียดดังนี้ พบหนังสืออยู่บนชั้นถูกต้องตรงกับที่ระบบแจ้งไว้ ระบบระบุตำแหน่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการค้นหาหนังสือได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และสมควรที่จะขยายผลต่อไปยังเลขหมู่อื่น

ภาพที่ 3. คำว่า shelf information ที่ปรากฏในการแสดงผล

ภาพที่ 4. แสดงข้อมูลที่ระบุตำแหน่งที่จัดเก็บหนังสือหลังจากที่คลิก Shelf Information

สรุปผล ข้อเสนอแนะ และการนำไปใช้ประโยชน์

สรุปผล

การสร้างเครื่องมือช่วยค้นหาหนังสือด้วยระบบระบุตำแหน่ง จะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาหนังสือได้สะดวก รวดเร็ว เพราะข้อมูลที่ปรากฏจะระบุว่า หนังสือที่ต้องการอยู่ชั้นที่เท่าไรของตึก อยู่ในล็อกอะไรของชั้นหนังสือ ทำให้ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องไปค้นหาตามเลขหมู่หนังสือ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการทดลองที่ได้รับจากการสืบค้นจาก OPAC พบว่าภายใต้เลขหมู่ที่กำหนดในการทดลอง มีหนังสือที่ไม่ได้ให้บริการอยู่ที่ชั้นที่ทำการทดลอง เนื่องจากห้องสมุดมีหนังสือประเภทอื่นอยู่ภายใต้เลขหมู่เดียวกันด้วย เช่น หนังสือใช้น้อย ปรินต์ยูนิพันธ์ เป็นต้น ซึ่งอาจสร้างความสับสนแก่ผู้ใช้บริการได้

ข้อเสนอแนะ

1. กรณีต้องการใช้งานระบบระบุตำแหน่งในอนาคต จำเป็นต้องแนะนำวิธีการสืบค้นให้แก่ผู้ใช้บริการ เนื่องจากต้องคลิกหน้าจอหลายครั้ง จึงจะไปถึงหน้าที่มีปรากฏ คำว่า shelf information
2. กรณีได้รับหนังสือใหม่ออกให้บริการ ต้องมีการตรวจสอบว่า หนังสือเล่มนั้นอยู่ในช่วงชั้นเลขหมู่ ที่กำหนดไว้หรือไม่ หากไม่อยู่ในช่วงที่กำหนด จะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อมูลในฐานข้อมูล My SQL ให้เป็นปัจจุบัน

การนำไปใช้ประโยชน์

ห้องสมุดอาจทดลองใช้ระบบระบุตำแหน่งนี้กับหนังสือบางประเภทได้ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น เนื่องจากปกติแล้วหนังสือประเภทนี้ จะมีการกำหนดสัญลักษณ์พิเศษแทนการกำหนดเลขหมู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้ที่ไม่คุ้นเคยกับลำดับตัวอักษรภาษาไทย สามารถค้นหาหนังสือได้อย่างรวดเร็วขึ้น

รายการอ้างอิง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สำนักหอสมุดกลาง. 2563. แนวปฏิบัติในการจัดเรียงหนังสือชั้นชั้น. สืบค้นจาก <https://lib.swu.ac.th/images/Documents/Aboutus/SER/WI-LS-28Arraning%20Books240763.pdf>